

PRANEŠIMAS SPAUDAI Nr. 105/22

2022 m. birželio 21 d., Liuksemburgas

Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-817/19 | *Ligue des droits humains*

Teisingumo Teismas mano, kad, siekiant užtikrinti pagrindinių teisių paisymą, PNR direktyvoje numatyti įgaliojimai turi apsiriboti tik tuo, kas griežtai būtina

Nesant tikros, esamos arba numatomos terorizmo grėsmės, kuri kyla valstybei narei, pagal Sąjungos teisę draudžiami nacionalinės teisės aktai, numatantys PNR duomenų perdavimą ir tvarkymą ES vidaus skrydžių, taip pat vežimo kitomis transporto priemonėmis Sąjungoje atveju

PNR direktyvoje¹ reikalaujama sistemingai tvarkyti didelį kiekį ES išorės skrydžių keleivių PNR duomenų (*Passenger Name Record*), kai jie atvyksta ar išvyksta iš Sąjungos, kovos su terorizmu ir sunkiais nusikaltimais tikslu. Be to, šios direktyvos 2 straipsnyje numatyta galimybė valstybėms narėms taikyti šį reikalavimą ir ES vidaus skrydžiams.

Ligue des droits humains (LDH) yra ne pelno asociacija, 2017 m. liepos mėnesį ji kreipėsi į *Cour constitutionnelle* (Konstitucinis Teismas, Belgija) prašydama panaikinti 2016 m. gruodžio 25 d. įstatymą, kuriuo į Belgijos teisę buvo perkeltos PNR direktyva, API² direktyva ir Direktyva 2010/65³. LDH teigimu, šiuo įstatymu nepaisoma pagal Belgijos ir Sąjungos teisę užtikrinamos **teisės į privatą gyvenimą ir asmens duomenų apsaugą**. Ji kritikuoja, pirma, labai platų PNR duomenų ir, antra, bendrą šių duomenų rinkimo, perdavimo ir tvarkymo pobūdį. LDH teigimu, įstatymu taip pat kenkiama laisvam asmenų judėjimui, nes, išplečiant PNR sistemą ES vidaus skrydžiams ir vežimui kitomis transporto priemonėmis Sąjungoje, juo netiesiogiai atkuriamas sienų kontrolė.

2019 m. spalio mėnesį Konstitucinis Teismas pateikė Teisingumo Teismui 10 prejudicinių klausimų dėl, be kita ko, PNR direktyvos galiojimo ir 2016 m. gruodžio 25 d. įstatymo suderinamumo su Sąjungos teise.

Šiandien paskelbtame sprendime Teisingumo Teismas **pirmiausia** konstatavo: Teisingumo Teismo nustatytas **PNR direktyvos** nuostatų **aiškinimas, atsižvelgiant į** Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7, 8 ir 21 straipsniuose bei 52 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas **pagrindines teises, užtikrina šios direktyvos atitiktį šiems straipsniams**, o nagrinėjant pateiktus klausimus nenustatyta jokių aplinkybių, galinčių turėti įtakos **šios direktyvos galiojimui**.

Visų pirma jis priminė, kad Sąjungos **teisės aktas turi būti aiškinamas taip, kad, kiek įmanoma, nekiltų abejonių dėl jo galiojimo ir kad jis atitiktų** visą pirminę teisę, ypač **Chartijos nuostatas**, todėl valstybės narės turi

¹ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/681 dėl keleivio duomenų įrašo (PNR) duomenų naudojimo teroristinių nusikaltimų ir sunkių nusikaltimų prevencijos, nustatymo, tyrimo ir patraukimo už juos baudžiamojon atsakomybėn tikslais (OL L 119, 2016, p. 132).

² 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/82/EB dėl vežėjų įpareigojimo perduoti keleivių duomenis (OL L 261, 2004, p. 24; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 7 t., p. 74).

³ 2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/65/ES dėl pranešimo formalumų, taikomų į valstybių narių uostus įplaukiantiems ir (arba) iš jų išplaukiantiems laivams, kuria panaikinama Direktyva 2002/6/EB (OL L 283, 2010, p. 1).

užtikrinti, kad jos nesirems tokiu teisės akto aiškinimu, kuris prieštarauja Sąjungos teisinėje tvarkoje įtvirtintoms saugomoms pagrindinėms teisėms arba kitiems Sąjungos pripažintiems bendriesiems principams. Dėl **PNR direktyvos** Teisingumo Teismas nurodė, kad iš **daugelio jos konstatuojamųjų dalių ir nuostatų** matyti, kad jomis **reikalaujama tokio Sąjungos teisinę tvarką atitinkančio aiškinimo**, pabrėžiant, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas, nurodydamas aukštą duomenų apsaugos lygį, didelę reikšmę teikia visapusiškai Chartijoje įtvirtintų pagrindinių teisių pagarbai.

Teisingumo Teismas konstatavo, kad **PNR direktyvoje nustatyti tam tikro dydžio** Chartijos 7 ir 8 straipsniuose įtvirtintų pagrindinių teisių **svaržymai**, ypač tiek, kiek ja siekiama nustatyti nuolatinio, netikslinio ir sistemingo stebėjimo sistemą, apimančią visų oro transporto paslaugomis besinaudojančių asmenų asmens duomenų automatizuotą vertinimą. Jis priminė, kad **galimybė valstybėms narėms pateisinti** tokį svaržymą turi būti vertinama atsižvelgiant į jo dydį ir patikrinant, ar **siekiamo bendrojo intereso tikslo svarba yra proporcinga šio svaržymo dydžiui**.

Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad šioje direktyvoje numatytas **PNR duomenų perdavimas, tvarkymas ir saugojimas gali būti laikomi apribotais tuo, kas griežtai būtina** kovos su teroristiniais nusikaltimais ir sunkiais nusikaltimais tikslais, **su sąlyga, kad šioje direktyvoje numatyti įgaliojimai aiškinami siaurai**. Šiuo klausimu šiandien paskelbtame sprendime visų pirma patikslinta, kad:

- Pagal PNR direktyvą nustatyta sistema turėtų apimti tik **aiškiai identifikuojamą informaciją, pateiktą jos I priedo punktuose** ir susijusią su įvykdytu skrydžiu ir atitinkamu keleiviu, o tai reiškia, kad kai kurios tame priede nurodytos kategorijos apima tik konkrečiai jose nurodytą informaciją.
- Pagal PNR direktyvą nustatyta sistema turėtų būti taikoma **tik tokiems teroristiniams ir sunkiems nusikaltimams, kurie objektyviai (bent netiesiogiai) susiję su keleivių vežimu oru**. Ši sistema negali būti taikoma tokiems šio tipo nusikaltimams, kurie, nors ir atitinka šioje direktyvoje nustatytą kriterijų dėl sunkumo ribos ir yra nurodyti direktyvos II priede, tačiau, atsižvelgiant į nacionalinės baudžiamosios teisenos sistemos ypatumus, yra priskiriami prie įprastų nusikaltimų.
- Bet koks **PNR direktyvos taikymo išplėtimas visiems ES vidaus skrydžiams ar jų daliai**, jeigu valstybė narė nuspręstų pasinaudoti tokia direktyvoje numatyta galimybe, **turi apsiriboti tuo, kas griežtai būtina**. Tokiam taikymo srities išplėtimui turi būti taikoma **veiksminga teismo arba nepriklausomos administracinės institucijos**, kurios sprendimas yra privalomas, **kontrolė**. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas patikslino:
 - tik tuo atveju, kai atitinkama valstybė narė nustato pakankamai konkrečių aplinkybių, leidžiančių manyti, kad jai kyla **tikra, esama arba numanoma terorizmo grėsmė**, šios direktyvos taikymas **visiems ES vidaus skrydžiams** į tą valstybę narę arba iš jos ribotu laikotarpiu, kuris yra griežtai būtinas, tačiau kuris gali būti pratęstas, **neviršija to, kas griežtai būtina**;
 - **nesant tokios terorizmo grėsmės**, minėta direktyva neturėtų būti taikoma visiems ES vidaus skrydžiams, o turėtų **apsiriboti tik ES vidaus skrydžiais, susijusiais su tam tikrais oro maršrutais ar kelionių schemomis arba tam tikrais oro uostais**, dėl kurių, atitinkamos valstybės narės nuomone, yra požymių, pateisinančių tokį taikymą. Griežta būtinybė taikyti šį reikalavimą taip atrinktiems ES vidaus skrydžiams turi būti reguliariai peržiūrima, atsižvelgiant į sąlygų, dėl kurių jie buvo atrinkti, pokyčius.
- **Atlikdamas išankstinį PNR duomenų vertinimą** (jo tikslas – nustatyti asmenis, kuriuos prieš atvykstant ar išvykstant reikia papildomai patikrinti; toks vertinimas iš pradžių atliekamas **automatizuotu būdu**) informacijos apie keleivius skyrus, pirma, gali palyginti šiuos **duomenis tik su duomenimis, esančiais duomenų bazėse, susijusiose su asmenimis ar daiktais, kurie yra ieškomi arba dėl kurių buvo paskelbti perspėjimai**. Šios duomenų bazės turi būti nediskriminacinės ir kompetentingos institucijos jas turi naudoti kovai su teroristiniais nusikaltimais ir sunkiais nusikaltimais, kurie yra objektyviai (bent netiesiogiai) susiję su keleivių vežimu oru. Antra, dėl išankstinio vertinimo pagal iš anksto nustatytus kriterijus informacijos apie keleivius skyrus **neturėtų naudoti dirbtinio intelekto technologijų mašininio mokymosi („machine**

learning“) sistemos kontekste, nes tokios technologijos be žmogaus įsikišimo ir kontrolės gali pakeisti vertinimo procesą ir ypač vertinimo kriterijus, kuriais grindžiamas jų taikymo rezultatas ir šių kriterijų reikšmė. Minėti vertinimo kriterijai turėtų būti nustatyti taip, kad būtų užtikrinta, jog jie būtų taikomi konkrečiai tiems asmenims, kurių atžvilgiu yra pagrįstų įtarimų dėl jų dalyvavimo darant teroristinius nusikaltimus ar sunkius nusikaltimus, ir kad būtų atsižvelgta tiek į kaltinančius, tiek į išteisinančius elementus, kartu nesukeliant tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos.

- Atsižvelgiant į tokiam **automatizuotam PNR duomenų tvarkymui būdingą paklaidos lygį** ir didelį „klaidingų teigiamų rezultatų“, gautų taikant šias priemones 2018 ir 2019 m., skaičių, tikimybę, kad taikant pagal PNR direktyvą sukurtą sistemą bus pasiekti nustatyti tikslai, iš esmės priklauso nuo to, ar informacijos apie keleivius skyrius antrame etape tinkamai atliks **teigiamų rezultatų**, gautų atliekant šias duomenų tvarkymo operacijas, **patikrą neautomatizuotomis priemonėmis**. Šiuo klausimu valstybės narės turi numatyti **aiškias ir tikslias taisykles, kurios reglamentuotų ir kuriomis būtų vadovaujamasi** informacijos apie keleivius skyrių pareigūnams, atsakingiems už **individualią peržiūrą**, atliekant analizę, siekiant užtikrinti Chartijos 7, 8 ir 21 straipsniuose įtvirtintų pagrindinių teisių paisymą ir, be kita ko, informacijos apie keleivius skyrių nuoseklią administracinę praktiką, laikantis nediskriminavimo principo. Visų pirma jos turi užtikrinti, kad informacijos apie keleivius skyriai nustatytų **objektyvius peržiūros kriterijus**, kuriais remdamiesi jų pareigūnai galėtų patikrinti, pirma, ar teigiama atitiktis („hit“) iš tikrųjų susijusi su asmeniu, kuris gali būti susijęs su teroristiniais nusikaltimais ar sunkiais nusikaltimais. ir, antra, ar automatizuotas duomenų tvarkymas yra nediskriminacinio pobūdžio. Esant šiam kontekstui Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė, kad kompetentingos institucijos turi užtikrinti, jog suinteresuotasis asmuo galėtų suprasti iš anksto nustatytų vertinimo kriterijų veikimą ir tuos kriterijus taikančias programas, kad žinodamas visas faktines aplinkybes galėtų nuspręsti, ar pasinaudoti savo teise į teisminę gynybą. Nagrinėdamas tokį skundą, teismas, atsakingas už kompetentingų institucijų priimto sprendimo teisėtumo kontrolę, ir suinteresuotasis asmuo (išskyrus atvejus, kai kyla grėsmė valstybės saugumui) turi turėti galimybę susipažinti su visais motyvais ir įrodymais, kuriais remiantis buvo priimtas toks sprendimas, įskaitant iš anksto nustatytus vertinimo kriterijus ir informaciją, apie tuos kriterijus taikančių programų veikimą.
- **PNR duomenų atskleidimas ir vėlesnis jų vertinimas**, t. y. po duomenų subjekto atvykimo ar išvykimo, gali būti atliekamas tik remiantis **naujomis aplinkybėmis ir objektyviais duomenimis**, kuriais remiantis kyla pagrįstas įtarimas dėl to asmens dalyvavimo vykdant sunkų nusikaltimą, objektyviai (bent netiesiogiai) susijusį su keleivių vežimu oru, arba kurie leidžia manyti, kad konkrečiu atveju duomenys gali veiksmingai padėti kovoti su tokį ryšį su keleivių vežimu oru turinčiais teroristiniais nusikaltimais. PNR duomenų atskleidimą tokio vėlesnio vertinimo tikslu turi iš anksto patikrinti teismas arba nepriklausoma administracinė institucija, gavusi pagrįstą kompetentingų institucijų prašymą, išskyrus tinkamai pagrįstus skubos atvejus, neatsižvelgiant į tai, ar toks prašymas buvo pateiktas iki pasibaigiant šešių mėnesių laikotarpiui po to, kai duomenys buvo perduoti informacijos apie keleivius skyriui, ar jam pasibaigus.

Antra, Teisingumo Teismas nustatė, kad pagal PNR direktyvą, aiškinamą atsižvelgiant į Chartiją, **draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriais leidžiama tvarkyti** pagal šią direktyvą surinktus **PNR duomenis kitais nei šios direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje aiškiai nurodytais tikslais**.

Trečia, dėl **PNR duomenų saugojimo laikotarpio** Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal PNR direktyvos 12 straipsnį, aiškinamą atsižvelgiant į Chartijos 7 ir 8 straipsnius bei 52 straipsnio 1 dalį, **draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatytas bendras penkerių metų tokių duomenų saugojimo laikotarpis, taikomas visiems oro transporto keleiviams**.

Iš tiesų, Teisingumo Teismo teigimu, **pasibaigus pirminiam šešių mėnesių saugojimo laikotarpiui, neatrodo**, kad PNR duomenų saugojimas apsiriboja tuo, kas griežtai **būtina**, kiek tai susiję su **oro transporto keleiviais**, dėl kurių nei išankstinis vertinimas, nei galimi patikrinimai, atlikti per pirminį šešių mėnesių saugojimo laikotarpį, **nei kitos aplinkybės neatskleidė** objektyvių duomenų (pavyzdžiui, kad egzistuoja atitinkamų keleivių teigiama PNR

duomenų atitiktis, patikrinta atliekant išankstinį vertinimą), kuriais remiantis galima nustatyti **teroristinių nusikaltimų ar sunkių nusikaltimų**, kurie objektyviai (bent netiesiogiai) susiję su šių keleivių kelione lėktuvu, **riziką. Tačiau** jis nustatė, kad **visų oro transporto keleivių**, kuriems taikoma šioje direktyvoje nustatyta sistema, PNR duomenų saugojimas **pirminiu šešių mėnesių laikotarpiu** iš esmės neviršija to, kas griežtai būtina.

Ketvirta, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Sąjungos teisę **draudžiami nacionalinės teisės aktai**, nustatantys, kad, **nesant tikros, esamos arba numatomos terorizmo grėsmės**, kuri kyla atitinkamai valstybei narei, oro vežėjai ir kelionių operatoriai **perduoda**, o kompetentingos institucijos kovos su teroristiniais nusikaltimais ir sunkiais nusikaltimais tikslais **tvarko PNR duomenis, susijusius su visais ES vidaus skrydžiais ir vežimu kitomis transporto priemonėmis Sąjungoje iš šios valstybės narės, į ją ar net tranzitu per ją**. Tokiu atveju PNR direktyvoje nustatytos sistemos taikymas turi apsiriboti skrydžių ir (arba) transporto PNR duomenų, visų pirma susijusių su tam tikrais maršrutais ar kelionių schemomis arba tam tikrais oro uostais, stotimis ar jūrų uostais, dėl kurių yra požymių, pateisinančių tokį taikymą, perdavimu ir tvarkymu. Be to, Teisingumo Teismas patikslino, kad pagal Sąjungos teisę draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta tokia duomenų perdavimo ir tvarkymo sistema siekiant pagerinti sienų kontrolę ir kovoti su nelegalia imigracija.

PASTABA: Prašyme priimti prejudicinį sprendimą valstybių narių teismai, nagrinėdami juose iškeltą bylą, gali pateikti Teisingumo Teismui klausimus dėl Sąjungos teisės išaiškinimo ar Sąjungos teisės akto galiojimo. Teisingumo Teismas nenagrinėja nacionalinės bylos. Remdamasis Teisingumo Teismo sprendimu šią bylą turi išspręsti nacionalinis teismas. Šis sprendimas taip pat privalomas kitiems nacionaliniams teismams, nagrinėjantiems panašias problemas.

Žiniasklaidai skirtas neoficialus dokumentas, neįpareigojantis Teisingumo Teismo.

Visas [sprendimo](#) ir [santraukos](#) tekstas nuo sprendimo paskelbimo dienos prieinamas CURIA tinklalapyje.

Kontaktinis asmuo: Marta Osleja ☎ (+352) 4303 6005

Nuotraukas iš sprendimo paskelbimo posėdžio galima rasti „[Europe by Satellite](#)“ ☎ (+32) 2 2964106

Likite su mumis!

